

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1486 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Vзаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobir ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры.....	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda ESG omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish	100
Musyeva Shoira Azimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farxod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modellash asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Dilfuza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abduxamid Abdumalikovich	
Urban farming.....	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	

A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	
Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdug'aniyev Abdulaziz Alisher o'g'li	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Ma'mura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
O'zbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida ba'zi mulohazalar (Qozog'iston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фариди Хуразовна	
O'zbekistonning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga o'tish yo'nalishlari.....	202
Aliyev Azim Tolip o'g'li	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari	211
Xo'janova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda iste'molchilar xulq-atvoriga ta'sirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit.....	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini o'ziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari.....	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.....	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	

Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari.....	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bog'liq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos o'g'li	
Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulug'bek Tashmurotovich	
Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yo'nalishlari	313
Bekmurodov Abbas Amiriddinovich	
Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	
Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	388
Turova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafroz Baymamatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирзаев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	

Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna	
Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	
Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	
Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari	523
Usmanov Iloxom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida)	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	

Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar.....	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes.....	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана.....	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства.....	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях.....	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	
Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi.....	592
Botirov Erkinjon Xayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi.....	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан.....	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi.....	608
Baxtiyoro'va Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarining investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari.....	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari.....	618
Imomaliyeva Mohizoda, Rahmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства.....	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar.....	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari.....	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi.....	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili.....	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов.....	672
Каримова Азиза Махомадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida).....	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	

Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada anderrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloevich	
Роль банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане	727
Насиров Дилшод Фарходович	
Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшоҳ Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri	737
Norkulova Dilfuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках	741
Нуриллаев Рахмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолитдин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javliyev Nuriddin Bektemir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	
Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida)	784
Halimova Dilora Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari	804
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoira Azimovna	

Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xсанov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida.....	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari.....	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari.....	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Kholdarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish	902
Oblomuradov Narzullo Naimovich, Shavkatov Navruzbek Shavkatovich	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish.....	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadridin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.....	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	
Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati.....	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq obyektiga sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	

Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati.....	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni.....	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusniddinova	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziyoyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shannoza Abdinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarining xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyrovovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilitatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shannoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlari	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish	1092
Bayjanova Gozsal Sarsengaliyevna	
Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari.....	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	

Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari.....	1112
Yuldashov Elmurod Abdujalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана	1116
Икромов Ханифа Одиловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarning huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimatovovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari.....	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati.....	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili.....	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish.....	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari.....	1232
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	

Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике.....	1242
Рафиева Зарина Хусановна	
Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production.....	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari.....	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari.....	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati.....	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi.....	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами.....	1295
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1298
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	
Внедрение цифровой трансформации высших учебных заведений.....	1302
Кучаров Абдор Сабиржанович, Абдурахмонов Абдумалик Абдурашидович, Набиева Нилуфар Наби кизи	
Mamlakatimizda masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimning rivojlanish tendensiyasi	1310
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning nazariy asoslari.....	1319
Davronov Saxobiddin Faxriddinovich	
O'zbekistonda suv zaxiralaridan foydalanishning retrospektiv tahlili	1324
Axmedov Sayfullo Normatovich	
Raqamli iqtisodiyot rivojlanishida to'lov tizimlarining o'rni	1334
Ismailov Xusanboy Mahammadqosim o'g'li, Rizayev Anvar Baxtiyorovich	
Fostering Entrepreneurship and Enhancing Women's Employment: The Uzbekistan Perspective	1338
Kholiyorova Shokhista	
Zamonaviy soliq tizimlarining amal qilish xususiyatlari	1341
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
Mamlakatimizda tijorat banklarini tashkil etishning huquqiy asoslari	1347
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich	
Mamlakat iqtisodiyotining samarali rivojlanishida hayot sug'urtasining o'rni	1352
O. Jono'zoqov	
Sanoatda resurs tejamkorligini ta'minlash orqali barqaror rivojlanishga erishish	1358
Ergashev Sanjarbek Sobirjon o'g'li	
Southeast Asia's Green Economy and Environmental Taxation	1364
Fayzieva Nargiza Rabimovna	
Tijorat banklari biznesini boshqarishning asosiy yo'nalishlari va tahlili	1371
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich	
O'zbekiston Respublikasida islom banklarini tashkil etishda xorij tajribasining o'rni.....	1375
Yo'ldosheva Iroda Ibodulla qizi	
Baliqchilik tarmog'ida samaradorlikni baholash masalalari	1380
Fayziyev Oybek Raximovich, Aitimbetov Amirbek Koishibekovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishning huquqiy-iqtisodiy asoslari va davlat siyosati..	1389
Xalikov Suyun Ravshanovich	
O'zbekiston Respublikasi hududlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ilmiy yondashuvlar	1394
Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbayevich	

O'zbekistonda davlat-xususiy sherikchilik loyihalarida islomiy moliyalashtirish konsepsiyasini asoslash va joriy etish.....	1401
Zayniddinov Ruhiddin Xusniddin o'g'li	
Korxonalar faoliyatini ifodalovchi umumiy ko'rsatkichlar asosida reytingni aniqlash	1411
Maxkamboyev Komil Abdulkakovich	
Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlashda klaster-kooperatsiya tizimi samaradorligini oshirish masalalar	1416
Xo'jaqulova Nigora Rustamovna	
Kimyo tolalari asosida to'qimachilik sanoatini diversifikatsiyalash.....	1424
Raximov Furqat Jalolovich	
Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish istiqbollari	1431
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
O'zbekistonda islom banklarini tashkil etish zaruriyati va rivojlantirish imkoniyatlari	1437
Yo'ldosheva Iroda Ibodulla qizi	
Yalpi sug'urta mukofoti hajmiga ta'sir etuvchi omillar asosida sug'urta bozorini ekonometrik tahlili.....	1441
Mirzayev Bobur Soyibjonovich	
Biznesni tugatishning yakuniy bosqichi: tashkiliy-uslubiy ta'minotini takomillashtirish	1448
Davletov Ikram Raximberganovich	
Обеспечение безопасности продуктов питания в меняющемся мире	1452
Нуриллаев Рахмат Ярашевич	
Turizm infratuzilmasini rivojlantirishda klasterlash imkoniyatlaridan foydalanish	1458
Mavlanov G'olib	
Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish yo'liga o'tkazish sharoitida "yashil" sanoat siyosatini amalga oshirish xususiyatlari	1464
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich, Umarov Oqil Omiljonovich	
Метод проектов как одно из условия успешного формирования антикоррупционной компетенции студентов высшей школы	1470
Моховов Дмитрий Анатольевич	
Mehnat migratsiyasi jarayonlarini tartibga solishning xalqaro huquqiy asoslari va institutlari	1476
Askarov Zoxidjon Sadikjanovich	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va ta'minlash yullari	1481
Abdusalomov Olimjon Eshmirzayevich	

IQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH YO'LIGA O'TKAZISH SHAROITIDA "YASHIL" SANOAT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISH XUSUSIYATLARI

Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich

O'zMU, "Makroiqtisodiyot" kafedrası tayanch doktoranti, "Alfraganus University" nodavlat universiteti "Moliya" kafedrası katta o'qituvchisi

Umarov Oqil Omiljonovich

Alfraganus University" nodavlat universiteti "Iqtisodiyot" kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada rivojlanayotgan mamlakatlarda "yashil" iqtisodiyotni shakllantirishda yuzaga keladigan iqtisodiy-ijtimoiy zaifliklarni yuzaga kelish shakllari bayon etilgan, ularni bartaraf etishda "yashil" sanoat siyosatini amalga oshirish xususiyatlari tahlil qilingan. Xitoy va Marokashning bu boradagi tajribalari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: "yashil" iqtisodiyot, "yashil" sanoat siyosati, gorizont va vertikal sanoat siyosati, diversifikatsiya.

Abstract: The article describes the forms of economic and social vulnerabilities that arise during the formation of a "green" economy in developing countries, and analyzes the features of the implementation of "green" industrial policy in order to eliminate them. The experience of China and Morocco in this regard is studied.

Key words: "green" economy, "green" industrial policy, horizontal and vertical industrial policy, diversification.

Аннотация: В статье описываются формы экономических и социальных уязвимостей, возникающих при формировании "зеленой" экономики в развивающихся странах, и анализируются особенности реализации "зеленой" промышленной политики с целью их устранения. Изучается опыт Китая и Марокко в этом отношении.

Ключевые слова: "зеленая" экономика, "зеленая" промышленная политика, горизонтальная и вертикальная промышленная политика, диверсификация.

KIRISH

Bugungi kunda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish modeliga o'tkazish masalasi tobora dolzarblashib bormoqda. Jumladan, texnologik taraqqiyotning so'nggi bosqichi bo'lgan To'rtinchi sanoat inqilobining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lgan qayta tiklanuvchi energiya va "yashil" texnologiyalarga asoslangan atrof-muhitga aholi salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatmaydigan iqtisodiy o'sish modeliga o'tish Yangi O'zbekistonda va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlarda kun tartibidaga vazifaga aylandi.

“Yashil” iqtisodiyotga o'tish uchun qo'llaniladigan chora-tadbirlar atrof-muhit va barqaror iqtisodiy rivojlantirish borasidagi ijobiy maqsadlarni ko'zlasa-da, sezilarli darajada salbiy iqtisodiy ta'sirlarga ham ega. Chunki mamlakatlar ishlab chiqarish va iste'molning nisbatan yashilroq bo'lgan tizimlarini yaratuvchi tarkibiy siyosatlarini amalga oshirishga harakat qiladilar. Iqtisodiyot tarkibida diversifikatsiyalashuv darajasi past va “yashil” bo'lmagan tarmoqlar ulushi katta bo'lgan mamlakatlar “yashil” iqtisodiyotga o'tishda eng himoyasiz va zaif mamlakatlar hisoblanadi, chunki mamlakatda “yashil” iqtisodiyotga o'tish bo'yicha chora-tadbirlarning amalga oshirilishi natijasida an'anaviy tovar va xizmatlarga bo'lgan talab kamayishi mumkin. Iqtisodiyotni “yashil” sanoat siyosati orqali diversifikatsiyalash ushbu muammolarni hal etishning asosiy yo'llaridan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda iqtisodiyotning diversifikatsiyalashuv darajasi yuqori bo'lsa-da, an'anaviy tarmoqlar ulushining yuqoriligi sharoitida “yashil” iqtisodiyotni shakllantirishda “yashil” sanoat siyosati asosida tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirishning ilmiy-nazariy jihatlarini o'rganish muhimdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

“Yashil” iqtisodiyot tushunchasining mazmuni, “yashil” innovatsiyalar va texnologiyalar, “yashil” o'sish dasturlari, “yashil” sanoat siyosati xususiyatlari va bu boradagi ayrim rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribalari borasidagi ilmiy izlanishlar K. Rennings, R. Kemp, D. Rodrik, A. Subramanian, F. Trebbi, L.S. Karp, M.T. Stevenson, T. Altenburg, C. Assman, B. Shinke, J. Klavitter kabi xorijiy tadqiqotchilar ishlarini amalga oshirgan. MDH mamlakatlari iqtisodchilari L.A. Mochalova, M.N. Ignateva, V.Ye. Strovskiy, A. Sorokin, A. Brizjev, A. Stokov, S.V. Kiselevlar ushbu mavzuda ilmiy izlanishlar qilgan.

O'zbekistonda ushbu yo'nalishda A.V. Vaxabov, Sh.X. Xajibakiev, Sh.Toshmatov, D.Sh. Odayev, N. Mahmudov, D.Sh. Yavmutov kabi iqtisodchi olimlar tadqiqotlar olib borgan. Jumladan, prof. A.V. Vaxabov va Sh.X. Xajibakievlar o'z ishlarida “yashil” iqtisodiyot asosida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning nazariy va amaliy jihatlarini yoritib bergan, “yashil” iqtisodiyotga o'tishning xorijiy tajribalari va ulardan O'zbekiston amaliyotida foydalanish imkoniyatlarini tahlil etgan¹.

Odayev D.Sh. “yashil” iqtisodiyot va “yashil” o'sish ko'rsatkichlar tizimi va ularni aniqlashdagi turli yondashuvlarni tadqiq qilgan².

Tadqiqotchi Fayzullayev J.N. tomonidan “yashil” iqtisodiyotga o'tishda tashqi savdo siyosati va global qo'shilgan qiymat zanjirlariga integratsiyalashuv asosida iqtisodiyotni diversifikatsiyalashning ahamiyati tahlil etilgan³.

Ushbu tadqiqotchilarning ishlari “yashil” iqtisodiyot konsepsiyasining rivojlanishiga o'zining munosib hissasini qo'shgan bo'lsa-da, milliy iqtisodiyotning “yashil” iqtisodiyotni shakllantirishga qaratilgan chora-tadbirlar oldida kelib chiqadigan tarmoqlarning o'zligini bartaraf etish, sanoat siyosati va “yashil” o'sishni siyosati o'rtasida kelib chiqadigan nomutanosibliklar masalasi yetarli darajada tadqiq etilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida induksiya, deduksiya, analiz, sintez, tizimli tahlil, statistik tahlil, qiyosiy taqqoslash, metodlaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rivojlanayotgan mamlakatlar “yashil” iqtisodiyotga o'tish “yashil” texnologiyalarni o'zlashtirish va ishlab chiqarishga joriy etish uchun talab etiladigan katta hajmdagi investitsiyalar va xarajatlarni moliyalashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Shu sababli bunday mamlakatlar hukumatlari iqtisodiyotda ishlab chiqarish hajmini oshirish, aholi turmush darajasini yaxshilash, ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish masalalarini birinchi o'ringa qo'yishadi, “yashil” iqtisodiyotni shakllantirishni esa uzoq istiqbolga mo'ljallashadi. Lekin bugungi kunda rivojlanayotgan mamlakatlar uchun ekologik holatning keskin yomonlashuvi va uning aholi salomatligiga salbiy ta'siri kuchayayotganligi, resurslardan foydalanish samarasiz ekanligi hisobiga chiqindilarning ko'payishi, rivojlangan mamlakatlarda “yashil” mahsulotlar va texnologiyalarning kengayishi va ular bilan bog'liq me'yoriy talablarning qattiqlashuvi hisobiga xalqaro savdoda raqobat ustunligini yo'qotishi kabi muammolarning chuqurlashuvi “yashil” iqtisodiyotga o'tish oldidagi nisbiy zaiflikka qaramasdan uni kechiktirib bo'lmayligini ko'rsatib bermoqda. Shu sababli rivojlanayotgan mamlakatlar “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirish borasida maxsus davlat dasturlari va strategiyalari ishlab chiqilmoqda.

1 Vaxabov, A.V. Xajibakiev Sh.X., Toshmatov Sh.A., Butaboyev M.T. Yashil iqtisodiyot. Darslik. - T.: Universitet 2020. 296 bet.

2 Odayev D.Sh. Yashil iqtisodiyotga o'tish va yashil o'sishni ta'minlashni baholash ko'rsatkichlari. // Ta'lim tizimida ijtimoiy-gumanitar fanlar. 2019. №3. – 58-68-betlar.

3 Fayzullayev J.N. “Yashil” iqtisodiyotga o'tish sharoitida global qiymat zanjirlarining iqtisodiyotni diversifikatsiyalashdagi o'rni. // Ta'lim tizimida ijtimoiy-gumanitar fanlar. 2020. №4. – 148-154-b.

“Yashil” iqtisodiyot bilan bog‘liq innovatsiyalar va ilg‘or texnologiyalar odatda dunyoning innovatsion yetakchi mamlakatlarida yaratilsa-da rivojlangan mamlakatlar tomonidan tez o‘zlashtirilishi va yangi “yashil” ish o‘rinlarining yaratilishiga olib kelashi mumkin. Mamlakatlarning rivojlanish darajasiga ko‘ra “yashil” iqtisodiyotga o‘tishda yangi “yashil” mahsulot va xizmatlar bo‘yicha imkoniyatlarining bir-biridan farqli tomonlarini quyidagi 1-jadvalda ko‘rish mumkin.

1-jadval: Turli daromad darajasidagi mamlakatlarning “yashil” mahsulot va xizmatlar bo‘yicha imkoniyatlari ⁴

	Yuqori va yuqori-o‘rta daromadli mamlakatlar	Quyi-o‘rta va quyi daromadli mamlakatlar
Маҳсулотлар	Qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalari, jumladan, quyosh batareyalarining yuqori texnologiyali tarkibiy qismlari, geliokonsentratorlar, shamol trubinalari va geotermal texnologiyalar; yoqilg‘i elementlari va litiy-ion batareyalarini o‘z ichiga olgan energiya saqlash texnologiyalari; elektr transport vositalari, yangi yengil materiallar; bioplastika; uglerodni tutib qolish va saqlash texnologiyalari.	Quyosh suv isitgichlari, quyosh suv nasoslari, quyosh quritgichlari kabi o‘rta va quyi texnologiyali arzon mahsulotlar; tomchilati bsug‘orish tizimlari; yomg‘ir suvini yig‘ish texnologiyalari; siqilgan tabiiy gaz va etanolda ishlaydigan gaz plitalari, siqilgan tabiiy gazda ishlaydigan uch g‘ildirakli taksilar. Global “yashil” mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun litiy, noyob yer elementlari, selluloza etanol kabi resurslar.
Хизматлар	Aqlli tarmoqlarni loyihalash va ularni ishga tushirish, yopiq siklli eko-sanoat parklari, aqlli transport tizimlari, ilg‘or energiya boshqaruv tizimlari, elektron yo‘l haqi tizimi, qiymat zanjiridagi to‘liq nazorat va kuzatish tizimi	Markazlashmagan va mini elektr tarmoqlarini iga tushirish va texnik xizmat ko‘rsatish kabi oddiy kam xarajat xizmatlar; mehnat sig‘imi yuqori bo‘lgan chiqindilarni qayta ishlash; tezkor tranzit tizimlarini boshqarish. Quyosh panellari va litiy-ion batareyalarini yig‘ish kabi rivojlanayotgan global “yashil” qo‘shilgan qiymat zanjirida mehnat sig‘im yuqori bo‘lgan ishlar

Iqlim o‘zgarishlariga qarshi javob choralariga nisbatan zaiflikni quyidagi to‘rt asosiy omil keltirib chiqaradi:

- Nisbatan kam turdagi tovarlar eksportiga haddan tashqari bog‘liqlik. Jahon banki ma‘lumotlariga ko‘ra 2022-yilda 11 mamlakat umumiy eksporti tarkibida yoqilg‘ining ulushi 60%dan yuqori bo‘ldi, 9 mamlakatda tovarlar eksportining 40%dan ortiq qismi rudalar va metallar eksporti hisobiga to‘g‘ri keldi⁵.
- Eksport yo‘naltirilgan mamlakatlarda javob choralarining ko‘rilishi. Tamoyil umumiy bo‘lsa-da, differensiallashgan javobgarlik amal qiladi, chunki iqlim o‘zgarishi masalasini hal qilish bo‘yicha ayrim mamlakatlar og‘irroq yukni o‘z zimmlariga olishadi. Bunday mamlakatlardagi bozorlarga haddan tashqari bog‘liqlik javob choralariga nisbatan zaiflikni kuchaytiradi.
- Eksport qilinadigan tovarlarning uglerod sig‘imi. Uglerod sig‘imi qazib olish, qayta ishlash, yetkazib berish yoki pirovard iste‘mol jarayonida yuqori bo‘lishi mumkin. Javob chorolari esa mahsulot hayot siklining turli bosqichlariga yo‘naltirilgan bo‘ladi.
- Moslashuvchanlik qobiliyati. Turli salbiy oqibatlarga moslashish imkonini beruvchi siyosiy doirasi va institutlar hisobiga javob choralariga nisbatan zaiflik darajasi pasayadi.

Shuni takidlash zarurki, yuqorida sanab o‘tilgan omillar rivojlanayotgan va bozor munosabatlari shakllanayotgan mamlakatlar uchun xos bo‘lib, ushbu mamlakatlarda ijtimoiy va iqtisodiy o‘tishni amalga oshirish uchun mavjud institutlar hali yetarli darajada rivojlanmagan.

Kam uglerodli va iqlimga moslashgan tovarlar va texnologiyalarga yo‘naltirilgan tarkibiy o‘zgarishlar “yashil sanoat siyosati”, deb nomlanuvchi diversifikatsiyalash usuli hisoblanadi. “Yashil” sanoat siyosati sifatida sanoat sektorida milliy darajada belgilangan ekologik normalar va ijtimoiy standartlarga amal qilinishini ta‘minlovchi, shuningdek, kam uglerodli, resurslarni tejaydigan texnologiyalar asosida tarkibiy o‘zgarishlar va raqobatbardoshlikni oshirishga qodir bo‘lgan yangi sektorlarning yaratilishini qo‘llab-quvvatlovchi davlat ixtiyoridagi har qanday dastaklarni tushunish mumkin.

4 Altenburg, T., & Assmann, C. (Eds.). (2017). Green Industrial Policy. Concept, Policies, Country Experiences. Geneva, Bonn: UN Environment; German Development Institute / Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE). 224 Ps. – P. 8. // Electronically resource: https://www.unido.org/sites/default/files/files/2017-12/green_industrial_policy_book.pdf. Reference Date: 08.01.2024.

5 Jahon banki sayti ma‘lumotlari asosida. <https://data.worldbank.org/>.

“Yashil” sanoat siyosatida iqlim o'zgarishiga qarshi siyosatning salbiy oqibatlariga nisbatan barqarorlikni oshirish maqsadiga quyidagi to'rt shakldagi rag'batlantiruvchi chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali erishish mumkin:

- Iqtisodiyot qaram bo'lgan tarmoqlarda “yashil” mahsulotlar ishlab chiqarish (masalan, po'lat ishlab chiqarishning ma'lum bir qismida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish);
- Mahsulotlarni ularning iste'moli iqlimga kamroq ta'sir ko'rsatishini ta'minlaydigan qilib qayta loyihalashtirish (masalan, ichki yonuv dvigatelli transport vositalaridan elektromobillar ishlab chiqarishga o'tishni rag'batlantirish, energiya tejankor maishiy texnikalar ishlab chiqarishni rag'batlantirish);
- Atrof-muhitga jiddiy ta'sir ko'rsatayotgan tarmoqlarni bosqichma-bosqich qisqartirib (masalan, iqtisodiyot qaram bo'lgan bunday tarmoqlarga ajratilayotgan subsidiyalarni bekor qilish), ularning o'rnini “yashil” tarmoqlar bilan almashtirish;
- Butunlay yangi bo'lgan kam uglerodli va iqlimga moslashuvchan tarmoqlar faoliyatini yo'lga qo'yish (masalan, yangi suv tejovchi texnologiyalarni rivojlantirishni rag'batlantirish).

Bunday chora-tadbirlar ikki maqsadni ko'zlaydi. Birinchidan, ushbu chora-tadbirlar iqlimga salbiy ta'sir etuvchi tovarlarni ishlab chiqarish va eksport qilish hajmining qisqarishi natijasida kelib chiqadigan iqtisodiy yo'qotishlar oldidagi zaiflikni kamaytirishga yo'naltirilgan. Iqlimga salbiy ta'sir etuvchi tovarlarni diversifikatsiyalab, mavjud ishlab chiqarishni yashillashtirib, yangi yashil mahsulotlar va texnologiyalarni rivojlantirib yoki “jigarrang” tarmoqlar uchun mavjud bo'lgan rag'batlarni bartaraf etib, bunday tovarlarning tarmoq tarkibidagi ulushini kamaytirish orqali ushbu maqsadga erishiladi. Ikkinchidan, bunday chora-tadbirlar diversifikatsiyalanayotgan iqtisodiyot tarmoqlarining qulay iqlim sharoitlariga va uzoq muddatli ijobiy bozor istiqbollarga ega bo'lishiga qaratiladi.

Har qanday mamlakat iqtisodiyoti uchun mos sanoat siyosati bo'yicha yagona model mavjud emas. Lekin ko'plab iqtisodchilar tomonidan sanoat siyosatining gorizont va vertikal turlari ajratiladi. Gorizont sanoat siyosati faqat muayyan tarmoq yoki korxonalarga emas, balki barcha tarmoq va korxonalar uchun investitsion muhitni yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlarni nazarda tutadi. Ushbu turdagi chora-tadbirlar investitsion muhitni yaxshilashga va ustun darajada eksportga yo'naltirilgan bo'ladi, jumladan, infratuzilma xarajatlari kam bo'lgan maxsus iqtisodiy hududlarni yaratish; savdo hajmini oshirishga mo'ljallangan transport bilan bog'liq infratuzilmani investitsiyalash; eksport klasterlarini rivojlantirish; ilmiy va innovatsion siyosatni jadallashtirish; biznesni litsenziyalash va qo'llab-uvvatlash uchun byurokratiyani tartibga solish va qisqartirish; energetika, transport va aloqa infratuzilmalariga investitsiya kiritish; startaplar, tijoratlashtirish va eksportni alohida o'ziga xos tartibda moliyalashtirishni yo'lga qo'yish.

Vertikal sanoat siyosati muayyan tarmoqdagi raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan davlat aralashuvini nazarda tutadi. Bunday siyosat quyidagi chora-tadbirlarni o'z ichiga olishi mumkin: pirovard mahsulotlar importiga proteksion tariflar belgilash; muayyan resurslarga tariflarni pasaytirish; muayyan tarmoqlarni subsidiyalash: to'g'ridan to'g'ri grantlar, yer grantlari, past foizlarda ssudalar taqdim etish, ilmiy tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalarini qo'llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari va boshqa shakllarda; mahalliyashtirish bo'yicha talablar; qo'shma korxonalarga yoki texnologiyalarga to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiya shartlarida talablar qo'yish.

“Yashil” va an'anaviy sanoat siyosatlarining eng muhim farqi shundaki, “yashil” sanoat siyosati ko'proq iqlim o'zgarishiga qarshi javob choralarini ko'rishga nisbatan zaiflikni kamaytirishga yo'naltiriladi. Shuningdek, turli shakldagi bozor ojizliklariga qaratilgan keng ko'lamlı an'anaviy sanoat siyosatini amalga oshirishda foydalaniladigan asoslarga tayangan holda yashil sanoat siyosatidan foydalanish iqlim o'zgarishi va unga qarshi javob choralariga nisbatan zaiflik muammolarini hal qilishda kuchli va samarali dastak bo'la oladi.

“Yashil” sanoat siyosatini amalga oshirish borasida AQSH, Germaniya va Janubiy Koreya kabi taraqqiy etgan mamlakatlar boy tajribaga ega bo'lsa-da, ushbu siyosatni amalga oshirish borasidagi zaifliklar nuqtayi nazaridan Marokash va Xitoy kabi rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasini o'rganish muhimdir.

2011-yilda energiya iste'molining 95%ini import qilgan va energiyaga bo'lgan talabi keskin oshib borayotgan, oliy ma'lumotli yoshlar o'rtasida ishsizlik darajasi yuqori bo'lgan sharoitda Marokash qayta tiklanadigan energetika sohasida keng ko'lamlı islohotlarni amalga oshirish boshlandi. Marokash “yashil” sanoat siyosati tarkibiy elementdan iborat: “yashil” bozorni yaratish, qo'llab-quvvatlovchi chora-tadbirlar, sanoatni rivojlantirishning integratsiyalashgan strategiyasi.

Mamlakatda 2009-yilda elektr energiyasi ishlab chiqarishda qayta tiklanuvchi manbalar ulushini 2030-yilgacha 52%ga yetkazish belgilangan “Milliy energetika strategiyasi” ishlab chiqildi va unda quyosh energiyasining ulushini 15%ga oshirish va uglerod oksidi emissiyasini yiliga 3,7 million tonnaga kamaytirish maqsadlari belgilandi. 2018-yilda mamlakatda Afrikadagi eng yirik 500 MVt quvvatga ega quyosh elektrostansiyasi qurib

bitkazildi⁶. Bozorni kengaytirish uchun kichik ko'lamdagi quyosh va shamol energiyasi ishlab chiqaruvchi kichik va o'rta korxonalarni rag'batlantirish tizimi ishlab chiqildi. Ushbu korxonalarga yillik energiya ishlab chiqarish hajmining 20%ini markaziy tarmoqqa sotish imkoniyati berildi. Qishloq joylar aholisining elektr bilan ta'minotining tomga o'rnatiladigan quyosh panellari hisobiga 95%gacha yetkazilishi hisobiga aholiga ushbu sohada xizmat ko'rsatuvchi 30 korxona, 13000 ish o'rinlari yaratildi. Mamlakatda quyosh texnologiyalari bozorini kengaytirish va boshqa tarmoqlar bilan integratsiyalash uchun quyosh suv isitgichlarini ishlab chiqarishni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari joriy qilindi, quyosh panellari va quyosh suv isitgichlari o'rnatilgan turar-joylar qurish, hamda quyosh suv nasoslariga asoslangan qishloq xo'jaligini kengaytirishga alohida e'tibor qaratildi. Marokashda an'anaviy sanoat siyosati va "yashil" sanoat siyosatini o'zaro muvofiqlashtirish borasida institutsional islohotlar amalga oshirilmoqda⁷.

Marokashda 2020-yilga kelib qayta tiklanuvchi energiya manba'larining jami energiya ta'minotida ulushi 11%ga (2015 yilda 8%), elektroenergiya ishlab chiqarishdagi ulushi 19%ga yetdi (2016-yilda 15%ga yaqin), neft va ko'mir ulushi mos ravishda 54% va 32%ga teng bo'ldi. Qayta tiklanuvchi energiya ta'minoti tarkibida bioenergiya (62%), shamol (19%) va quyosh (16%) energiya resurslari ulushi yuqoridir⁸.

Xitoyning atrof-muhit ifloslanishini kamaytirish va milliy avtomobilsozlik sanoatini raqobatbardoshligini oshirish maqsadlari qo'yilgan "yashil" sanoat siyosatida ustuvor yo'nalish elektromobillar ishlab chiqarish hajmi va eksportini kengaytirish bo'lmoqda. Ushbu mamlakat modeli katta qiymatdagi ilmiy tadqiqotlar, xorijiy investorlar bilan texnologiyalar almashish kelishuvlari, davlat xaridlari, xarid subsidiyalari va shahar sinovlarini o'zida mujassamlashtiradi. Davlat tomonidan subsidiyalar ajratilishi elektr skuter, mototsikl, yengil avtomobil (jumladan, gibril), avtobus va yuk mashinalarini ishlab chiqarishni kengayishiga, xalqaro savdoda arzon narx bilan raqobat ustunligiga erishishga imkon bermoqda. Arzon narxlardagi ikki g'ildirakli elektromobillar Xitoy va boshqa o'rta daromadli rivojlanayotgan mamlakatlar uchun CO₂ chiqarilishini kamaytirishda kam xarajat va samarali vosita bo'lishi mumkin.

So'nggi yillarda subsidiyalar hajmi kamaygan bo'lsa-da, 2023-yilda quyosh batareyalari, litiy-ion batareyalari va elektromobillar eksporti hajmi 29,9%ga ortdi^[9], elektr batareyali va gibril avtomobillar ishlab chiqarish hajmi 2016-2022-yillarda 10 baravar oshib, yiliga 3,5 mln. donaga yetdi¹⁰.

Xitoyda elektromobillar qamrovining oshib bormoqda, biroq ularni quvvatlash manbalari hamon ko'mirda ishlaydigan zavodlar bo'lib qolayotganligi sababli, mamlakatda bosqichma-bosqich ko'mirdan voz kechish, qayta tiklanuvchi resurslar ulushini oshirib borish borasidagi amalga oshirilib kelinayotgan islohotlarni jadal-lashtirishga e'tibor qaratilmoqda. Mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya ta'minoti oshib borayotgan bo'lsa-da, uning umumiy energiya ta'minotidagi ulushi pastligicha qolmoqda (2015-yilda 8%, 2020 9%). Jon boshiga to'g'ri keladigan qayta tiklanuvchi energiya quvvati 2015-yil 300V/kishidan yuqori bo'lgan bo'lsa, 2021-yilda 715,5 V/kishiga yetdi. Elektr energiyasi ishlab chiqarishda qayta tiklanuvchi manba'lar ulushi 2016-2021-yil-larda 22%dan 28%gacha oshdi¹¹.

"Yashil" sanoat siyosati muvaffaqiyatli amalga oshirilsa, ekologik texnologiyalar tizimida yangi innovator va raqobatchilarning paydo bo'lishi natijasida yuzaga keladigan atrof-muhit uchun ijobiy bo'lgan natijalar ekologik samaralar hisoblanadi. An'anaviy sanoat siyosatining samarasi asosan milliy darajada bo'ladi, yashil sanoat siyosatining samarasi esa bir vaqtning o'zida milliy va global ahamiyatga ega bo'ladi. "Yashil" mahsulotlar ishlab chiqarishda innovatsiya va raqobatning oshishi ham global miqyosdagi samara hisoblanadi.

"Yashil" sanoat siyosatini amalga oshirishda iqlim o'zgarishiga qarshi javob choralariga nisbatan yuqori darajada zaif bo'lgan tarmoqlarni qisqartirish yoki tugatish zarurati ham kelib chiqishi mumkin. Shuningdek, "jigarrang" tarmoqlarning ijtimoiy-iqtisodiy hayotimizga chuqur singib ketganligi va ular odatda iqtisodiyotda katat ulushga ega ekanligi sababli ularni qisqartirish oldindan prognoz qilish va tegishli ravishda boshqarish zarur bo'lgan o'tish davri xarajatlarini keltirib chiqaradi.

6 B. Schinke, J. Klawitter. Background Paper: Country Fact Sheet Morocco. Energy and Development at a glance 2016. 58 Ps. P. 31.

7 Altenburg, T., & Assmann, C. (Eds.). (2017). Green Industrial Policy. Concept, Policies, Country Experiences. Geneva, Bonn: UN Environment; German Development Institute / Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE). 224 P. – PP. 158-160. // Electronically resource: https://www.unido.org/sites/default/files/2017-12/green_industrial_policy_book.pdf. Reference Date: 08.01.2024.

8 IRENA. ENERGY PROFILE. Morocco. 8th August, 2023. Electronically resource: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Statistics/Statistical_Profiles/Africa/Morocco_Africa_RE_SP.pdf?rev=f6a871ece34048599cc009a443fd6b04. Reference Date: 08.01.2024.

9 State Council Information Office of People Republic of China. China's foreign trade ends 2023 on solid footing with new driving forces. Xinhua | January 13, 2024. Electronically resource: http://english.scio.gov.cn/pressroom/2024-01/13/content_116938921.htm. Reference Date: 14.01.2024.

10 Statista. Electric vehicles worldwide - statistics & facts. Electronically resource: <https://www.statista.com/topics/1010/electric-mobility/#topicOverview>. Reference Date: 14.01.2024.

11 IRENA. ENERGY PROFILE. China. 8th August, 2023. Electronically resource: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Statistics/Statistical_Profiles/Asia/China_Asia_RE_SP.pdf?rev=609579a3dbc04ab885bad7d11bc8b804. Reference Date: 08.01.2024.

Yashil sanoat siyosatining “jigarrang” tarmoqlarni bosqichma-bosqich qisqartirishga yordam beruvchi shaklini amalga oshirishda foydalanish mumkin bo'lgan turli dastaklar mavjud, jumladan:

- Ekologik soliqlar, to'lovlar, bojlar va yig'imlar. Har qanday tarmoq yoki korxonaga yuklatilgan moliyaviy yuk ularning iqtisodiyotning boshqa subyektlariga nisbatan raqobatbardoshligini kamaytiradi.
- Qisqartirilayotgan tarmoqlarga berilgan imtiyozlarni bekor qilish. Bunday imtiyozlarga subsidiyalar, soliq imtiyozlari, huquqiy rag'batlantirishlarni misol qilish mumkin. Ushbu dastak ham iqtisodiyotning boshqa subyektlari raqobatbardoshligini oshiradi.
- Eng kuchli dastaklardan biri – muayyan tarmoq va korxonalar faoliyatini majburiy to'xtatish. Agar to'xtatilayotgan tarmoqlar xususiy sektorga tegishli bo'lsa, ushbu siyosat me'yoriy-huquqiy taqiqlar yoki savdo cheklovlari orqali amalga oshirilishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib, aytish mumkinki, “yashil” sanoat siyosati iqlim o'zgarishlariga qarshi javob choralari nisbatan zaiflikni kamaytirishning samarali yo'llaridan biridir. Investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan gorizontal chora-tadbirlar bilan birgalikda muayyan tarmoqlarni rag'batlantirishga yo'naltirilgan qattiq sanoat siyosati shaklidagi “yashil” sanoat siyosatini yuritish samara keltirishi mumkin.

Yashil sanoat siyosati uchun universal yechim mavjud emas va ushbu siyosatni mavjud vaziyatga moslashtirilgan holda amalga oshirish maqsadga muvofiq. Barqaror “yashil” o'sishga erishish texnologik taraqqiyot va murakkab tarkibiy o'zgarishlarni talab etadi. “Yashil” sanoat siyosatini amalga oshirishda mamlakat yalpi ichki mahsulotda katta ulushga ega bo'lgan tugatilayotgan tarmoqlarning ijtimoiy-iqtisodiy yukini oshirib yubormaslik muhimdir. Bu yerda haqiqatda umumiy o'sishga erishish uchun iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarini ham bir vaqtning o'zida rivojlantirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vaxabov, A.V. Xajibakiyev Sh.X., Tashmatov Sh.A., Butaboyev M.T. Yashil iqtisodiyot. Darslik. - T.: Universitet 2020. 296 bet.
2. Odinayev D.Sh. Yashil iqtisodiyotga o'tish va yashil o'sishni ta'minlashni baholash ko'rsatkichlari. // Ta'lim tizimida ijtimoiy-gumanitar fanlar. – 2019. №3. – 58-68-betlar.
3. Fayzullayev J.N. “Yashil” iqtisodiyotga o'tish sharoitida global qiymat zanjirlarining iqtisodiyotni diversifikatsiyalashdagi o'rni. // Ta'lim tizimida ijtimoiy-gumanitar fanlar. – 2020. №4. – 148-154-b.
4. Altenburg, T., & Assmann, C. (Eds.). (2017). Green Industrial Policy. Concept, Policies, Country Experiences. Geneva, Bonn: UN Environment; German Development Institute / Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE). 224 Ps. –// https://www.unido.org/sites/default/files/files/2017-12/green_industrial_policy_book.pdf.
5. B. Schinke, J. Klawitter. Background Paper: Country Fact Sheet Morocco. Energy and Development at a glance 2016. 58 Ps. P. 31.
6. IRENA. Energy profile. Morocco. 8th August, 2023. // https://www.irena.org//media/Files/IRENA/Agency/Statistics/Statistical_Profiles/Africa/Morocco_Africa_RE_SP.pdf?rev=f6a871ece34048599cc009a443fd6b04.
7. IRENA. Energy Profile. China. 8th August, 2023. // https://www.irena.org//media/Files/IRENA/Agency/Statistics/Statistical_Profiles/Asia/China_Asia_RE_SP.pdf?rev=609579a3dbc04ab885bad7d11bc8b804.
8. State Council Information Office of People Republic of China. China's foreign trade ends 2023 on solid footing with new driving forces. Xinhua | January 13, 2024. http://english.scio.gov.cn/pressroom/202401/13/content_116938921.htm.
9. Statista. Electric vehicles worldwide – statistics & facts. // <https://www.statista.com/topics/1010/electric-mobility/#topicOverview>.
10. <https://data.worldbank.org/> – Jahon banki statistik ma'lumotlar bazasi sayti.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.